

STENHUGGEREN

medlemsblad
for
JYSK STENKLUB

AMATØRGEOLOGISK FORENING
AARHUS

nr 2

20 august 1979

5 årgang

BRUDSTYKKER AF EN KØBSTADSDEGNS DAGBOG.

28 juli - 5 august 1979

Vel hjemkommet fra NORGE efter en spændende mineraljagt må det være på sin plads at prøve at genkalde sig nogle af de mange oplevelser, vi havde undervejs.

Lørdag var rejsedag, hvor vi nåede til Løvheim Turisthotel i Sauland i Telemarken uden problemer. De første dage blev vi her og tog ture i området ved Saggrenda, hvor enkelte virkelig fandt sølv. Desuden fandt vi flusspat, feldspat, molybdænglans, granater m.m. Der var også lidt trilobitter. Ind imellem blev der tid til at besøge Bergverksmuseet i Kongsberg.

Vi sluttede opholdet med et besøg i et privat brud, hvor vi fik mulighed for at samle kvarts med thulit og cyprin.

Tirsdag forlod vi Løvheim og drog til Oslo, hvor vi besøgte Mineralogisk Museum, og derfra kørte vi til Slemmestad, hvor der blev fundet pyrit, trilobit, graptolit, ammonit og ortoceratit. Onsdag besøgte vi Bjordam i Bamble, hvor vi dels handlede, dels fik lov til selv at samle. Vi fik solsten, aktinolit, apatit m. m. Torsdag gik turen til Evjs. Efter lidt handel i "Thulitten" tog vi ud og fandt røgkvarts, albit, skriftgranit, beryl.

Fredag kom turen til turmalin, som vi samlede i Sannidal og på Kragerø. Det sidste sted bød også på kobberkis, serpentin, olivin, og titanit ?

Jurens sidste dag blev tilbragt i store larvikitbrud i Tvedalen. Her blev udbyttet lys blå larvikit, barkevikit, molybdænglans, zirkon m.m.

Hjemturen over Larvik-Frederikshavn gik fint og roligt, og det var en træt flok, der blev lasset af ved ridehuset søndag morgen kl. 04⁰⁰.

Vejrguderne var ikke ubetinget med os, da det øsregnede flere af dagene, men det hindrede ingen i at gå i aktivitet. Stort set var sol og vind og regn nogenlunde ligeligt fordelt. Kosten kunne vi heller ikke klage over. Den var god og rigelig, men måske lidt uvarieret. Der skulle ikke store evner til at gætte, hvad der var på programmet til morgenmad og frokost. Og så havde vi den sjove oplevelse at følge Jørgens omvendelse. Jørgen var vores udmærkede chauffør. Han startede med at grine af os, når vi støvede rundt, men han endte med at blive en af de ivrigste, og han fandt de allerstørste zirkonkrystaller.

Vi skylder Hanne, Jytte og Jørgen en varm tak for en velgennemført og udbytterig tur. - TAK -

Inger og Johan Clausen

OM NORDESTURENS KALAMITETER

Spidsen af min kniv knækkede deroppe, og senere gik der en tand, men det skal nu ikke begrædes i glæden over at genfinde en kasse med sten, der var kommet på afveje. - Tak og undskyld forstyrrelsen til alle dem, jeg nåede at ringe op forinden !

Der skete åbenbart mere i forvirringen hin morgen, da vi kom hjem - eller var det tidligere ? : KIRSTINE JENSEN efterlyser en portion sten phlogopit, apatit, en flad en, der var slået i stykker m.v. fra den dag da vi ledte efter gul apatit (Bamble). Stenene menes væltet ud af kurv og pose og bortkommet -

- - - Så hvis du har fået nogle sten med hjem, der ser lidt mystisk u- bekendt ud, så prøv at lade K.J. se på dem.

Sven

Det følgende er teksten til en montre på geologisk institut, Helsingfors, noteret ned af Aase Trautner. Det udstillede var et lille finsk flag og ovenfor dette

MÅNESTENEN FRA SELVE MÅNEN. Näyte Kuusta, Finland. 7 - 19 dec 1972

Richard Nixon 1973: This flag of your nation was carried to the Moon about spacecraft America during the Apollon XVII's mission. Presented to the people of Finland from the people of The United States.

Announce

International Minerals & Gems
v/Niels Schjeldahl 06-253210

Birgittevej 6
8220 Brabrand

NYT! NYT! NYT! NYT! NYT! NYT! NYT! NYT! NYT!

Nye mineraler fra Tsumeb og andre lokaliteter i Namibien: Anglesit, Bayldonit, Beudandit, Boltwoodit, Carnotit, Cúprit, Cuprodamit og Keyit, Devellit, Digenit, Dumortierit, Fluorit, Gallit, Germanit, Haulandit, Jeremejewit, Kegelit, Tsumebit og Örkenrosen.

Fra Indien er der igen et parti Månesten og Enstatit til slibning samt forskellige fantastisk flotte indiske mineraler (Stilbit, Haulandit, Okenit, Prehnit, Gyrolit, Natrolit og Scolecit).

Fra England er der et parti "Blue John" (Fluorit), såvel samlestykker som til slibning.

En samling bestående af 78 forskellige mineraler fra Skandinavien sælges for kr. 1.000. De enkelte stykker ca. 5x5 cm. Liste tilsendes på orlangende.

Og så er der selvfølgelig stadig det righoldige udvalg af andre mineraler og slibematerialer.

Endvidere slibemidler, tumblere, slibemaskiner, hamre og mejsler, dopsticks, plastikæsker og halvfabrikata til indfatning af cabochons m.v.

Samlere af fluorescerende mineraler kan tilbydes en UV-lampe (langbølge) til indbygning. Lampen består af et 59 cm lysstofrør (220 V) med armatur 61,5 cm. Samlet pris kr. 260,00.

NB. Prisen på den brugte 10" Vibrator med 3 pander (heraf 1 ubrugt) er nu nede på kr. 470 pr. 1. juli 1979.

Besøg Birgittevej 6. Åben dør dgl. fra 16,30 samt lørdag og søndag. Linie 17 går næsten lige forbi (stå af på Louisevej ved varmecentralen).

Postordrer ekspederes med returret.

- og i cversættelse:

Dette, din Nations Flag blev baaret (ført) til Maanen ved Rumforskning Amerika paa Apollon XVII's Expedition. Givet til det finske Folk fra De Forenede Staters Folk.

Aase Trautner

STRANDTUREN

Som nogen vil kunne huske, var vi en lille udsøgt flok på Moesgård strand en kold decemberdag 1977. Vi havde snakket om mineraler og bjergarter i studiekredsen og ville prøve lidt af teorien i praksis.

Til det formål tog vi en snor og 2 pinde til opmåling af en cirkel på 1 m². Indenfor 2 sådanne cirkler på stranden tog vi alle stenene fra og bestemte dem. Resultatet ses i den følgende tabel.

Noget generelt er det svært at sige. Man ser tydeligt, at flint er det almindeligste på den danske strand. Omkring halvdelen af de optalte sten er flint. Metamorfe bjergarter følger godt med, mens sedimenter

1. kvadrm 2. kvadrm

	1. kvadrm	2. kvadrm		
Metamorfe bj.a.	116	80	196	33
mylonit	2	2	4	2
mylonitisk gnejs	22	3	25	13
øjgnejs	13	8	21	11
metamorf skifer	19	9	28	14
amfibolit	4	3	7	4
alm. gnejs	43	54	97	51
andre met. bj.a.	13	1	14	7
Lavabjergarter	27	25	54	9
granit	21	8	29	56
basalt	2	11	13	25
pegmatit	4	2	6	12
porfyr	-	4	4	8
Sedimentære bj.a.	27	16	43	7
konglomerat	1	-	1	2
sandsten	6	7	13	30
kvartsit	14	9	23	53
skifer	1	-	1	2
kalksten	5	-	5	12
Flint	167	145	312	52

og lavabjergarter er absolut i undertal.

Dette billede er egentlig ikke sært. Årsagen ligger jo i istidens gletschere. De gletschere, der i sin tid ramte Moesgård strand, kom hovedsagelig fra Sverige. I Sverige findes metamorfe bjergarter med få og små intrusioner af lavabjergarter. Derfor finder vi langt flest metamorfe bjergarter.

Flinten hentede isen selvfølgelig fra vor egen undergrund - fra kalken. Da kalken - og de øvrige sedimentter - meget let nedknuses og fjernes, bliver kun flint - og hårdere sedimentter som sandsten og kvartsit tilbage.

Indenfor de metamorfe bjergarter dominerer den almindelige gnejs selvfølgelig. Derom er ikke meget mere at sige.

Blandt lavabjergarterne er der flest graniter. Granit er den almindeligste intrusive bjergart. Så det er heller ikke sært. Pegmatit er kun grovkornet granit. Det spændende bliver forekomsten af basalt og por-

fyrer. Basalten kommer fra Skåne. Dvs. at isen tildels er kommet syd-fra. En enlig Skolithossandsten (egentlig Skolithoskvartsit) underbygger dette. På den anden side porfyreerne. De kan være både fra Østersøen og Osloområdet. Fordelingen af porfyreerne var 1 brun østersøkvarts-porfyr og 3 rhombeporfyrer. Det viser os straks, at isen også har få-et en del tilført fra nord.

Sedimenterne er overvejende sandsten og kvartsit. Konglomerat og skifer er dels sjældnere, dels lettere nedbrydelige. Selv vores hjemlige kalksten er underrepræsenteret, men dog talrigere end de to andre.

Vores lille tur gav altså en glimrende illustration af isens arbejde for 10 - 15.000 år siden. Desuden fik vi et indblik i, hvilke bjergarter, der er, og hvordan de ser ud. Med sin mineralbog i hånd skulle man nu kunne finde de mineraler, der er størst sandsynlighed for at møde i Danmark.

Jón Svana

FELDSPATER - sidste bid af denne kage, som vi fik 1. del af i Jan 1978

- . Plagioklaser, der ikke viser nogle af disse kendetegn, kan kun svært bestemmes. Hvis man er i stand til at bestemme vægtfylden, kan man bestemme plagioklaser meget nøjagtigt. (se tabel i nr 1/1979).

Plagioklaserne i graniter og granitpegmatiter er Albit-rige (Oligoklas til Andesin og i nogle tilfælde endda Albit), mens Plagioklaserne i basalter og gabbroer er Labradorit til Bytownit. De øvrige Plagioklaser er sjældne.

slut

Jón Svana

FORTIDENS RAVVEJE (1)

rtikel af Wladislaw Grzedzielski, Polen.

(Og her begynder så på opfordring en ny udfyldningsfeuilleton (r))

Middelhavskulturernes efterspørgsel efter rav fra Norden åbnede handelsruter, der fik stedsevarende betydning.

Man kan næppe begynde at berette om rav uden at tænke på den græske myte, som Ovid genfortæller i sine "Metamorfoser". De fleste har utvivlsomt allerede hørt eller læst den, men dens charme er så stor, at jeg nok vil blive tilgivet, når jeg resumerer den igen.

Howdan det gik Faeton, som overtalte sin far, solguden Helios, til at lade ham styre solvognen tværs over himlen, kan tjene som advarsel for

enhver ung mand, der i fremtiden kunne finde på at føre et rumskib uden at have erhvervet certifikat dertil. Tildragelsen endte ulykkeligt idet Faeton, uden øvelse i at styre solvognen - kom for tæt på jorden med den og nær havde brændt universet af. I sin vrede herover lod Zeus sin lynstråle ramme Faeton og kastede hans døde legeme i floden Eridanos. Faetons søstre, heliaderne, blev forvandlet til poppeltræer, fordi de havde spændt hestene for solvognen, og tårerne, de græd, stivnede til dråber af rav, som floden bar ud i havet . . .

Det virkelig interessante ved denne legende er ideen om, at rav har en vegetabilsk oprindelse ("træ-tårer"). Dette blev bekræftet i det attende århundrede og i det nittende århundrede af forskere som Lomonosov, Bock, Struve og andre. Aristoteles havde allerede været på de rette spor, når han antog, at rav var en harpiks, eftersom det kunne indeholde fossile planter og insekter, som kun kunne være kommet derind, hvis ravet oprindeligt havde været i flydende tilstand. Tilsvarende anskuelser blev fremsat i den romerske epoke af Plinius og Tacitus.

Hvad var det, der vakte interessen for rav hos Aristoteles, Platon og de store romerske lærde? Svaret ligger i det græske navn på rav: "elektron", et ord, der danner udgangspunkt for den universelle betegnelse, der er fælles for alle sprog: elektricitet. Når rav blev gnedet med en ulden klud, kunne det tiltrække lette vegetabiliske objekter i nærheden, og det var denne egenskab, der knyttede elektron til fænomener, som blev observeret i forbindelse med denne egenskab. Grækerne, og tidligere utvivlsomt også folkene i Ægypten og Den Nære Orient, betragtede rav som en magisk sten på grund af disse elektrostatiske egenskaber, af dets dejlige farve og den kendsgerning, at det var let og behageligt at røre ved. Fra de ældste tider er rav derfor blevet brugt som amulet, en talisman, der bragte lykke, frugtbarhed og beskyttelse mod sygdom. I pulveriseret form blev det anvendt som medicin. Det blev brugt til prydding for konger og krigere. Det var kvinders foretrukne smykke. Det vigtigste dekorative element i kong Tut-ankhamons berømte krone i Cairo's museum er et stykke baltisk rav omgivet af diamanter, smaragder og rubiner.

Rav var af anseelig værdi, og handelsmændene fra det gamle Fønicien foretog lange rejser for at skaffe det og afstak derved de første store ravveje.

Forskellige varieteter af rav findes i alle verdensdele, men de fleste varianter fandtes i Østersø-egnene, hvor floden Eridanos ifølge de græske sagn mundede ud i havet.

Annonce

KJELD ROSE
MINERALIMPORT

STENBUTIKKEN Borggade 3
8000 Aarhus C, 06-190422

MINERALER - RÅ ÆDELSTEN - SMYKKESTEN - SJÆLDNE BJERGARTER - SLIBE-
SKÆRE- OG POLERMASKINER - DIAMANTSKÆRESKIVER - SLIBE- OG POLERPULVER

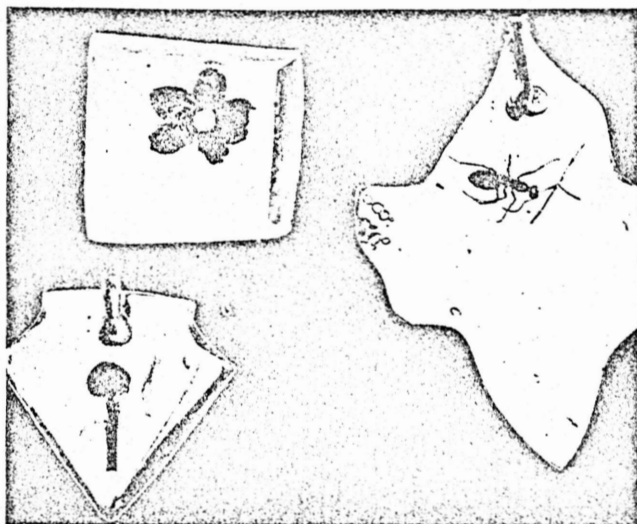
EFTERÅRETS KURSER

Husk selv at se efter i de voksenundervisningsprogrammer, der er kommet frem i den sidste tid, om der er noget, du kan bruge: AOF's sølvkursus med Erik Jensen, Folkeuniversitetets kursus i mineralogi, Stenslibning, etcetera - etcetera -

Specielt meddeles af formanden, at Erik Jensens sølvkursus, der er planlagt til torsdage, forsøges flyttet til mandage.

God arbejdslyst !

rød

I mere end 20 millioner år har ravstykkerne båret fossile planter og dyr, der giver et usædvanligt billede af disse fjerne tiders liv.

(fortsættes)

JYSK STENKLUBS PROGRAM

Lø 18/8 1979 (er Schnetler i Gram med en lille udsøgt gruppe).

On 29/8 kl 19.00. Rengøring af værkstedet.

? Tur til flintring strand og fremstilling af flinteredskaber en gang i efteråret med Skourup. Interesserede bedes ringe til Hanne Kunde.

On 5/9. Værkstedet åbner.

Lz 8/9 kl 14.30. Sommerens fund. Alle medbringer, hvad de fandt i sommerens løb. Aaby bibliotek.

Lz 22/9 kl 08.00 fra kasernearealet. Vesterhavstur med besøg hos Mette i Skjern.

Lz 6/10 kl 08.00 fra kasernearealet. Tur til Røjleklint på Fyn.

Lz 13/10 kl 14.30 på Aaby bibliotek. Film.

Lz 10/11 kl 14.30 på Aaby bibliotek. Foredrag.

Lz 8/12 kl 14.30. på Aaby bibliotek. Julehyggemøde.

Lørdagsmøderne foregår som tidligere på Aaby bibliotek den anden lørdag i hver måned fra september.

Alle, der vil give en hånd med til rengøring af værkstedet, er velkomne.

Som en prøve laver vi slibning i værkstedet fra kl 10.00 - 14.00 de følgende 3 lørdage:

20/10, 17/11 og 15/12.

Hvis tilslutningen er tilfredsstillende, fortsætter vi efter nytår.

Derudover har værkstedet åbent som sædvanligt:

onsdag kl 14.00 - 17.00 og 19.00 - 21.30.

Til de handlende: Fremover skal al handel ophøre kl 14.30, således som vi har vedtaget, og bordene skal være ryddet.

Bestyrelsen

Indlæg til næste blad til redaktionen senest 15 november.

Bestyrelsen

Formand, Hanne Kunda, Bøgevej 7, 8260 Viby J	tlf 06-140100
Sekretær, Jón Svane, Hjelmsgade 4 ³ , 8000 Aarhus C.	
Erik Jensen, Plutovej 8, 8270 Højbjerg	06-149521
Dolly Jacobsen, Augustenborggade 19, 8000 Aarhus C	06-143461
Kasserer, Ingemann Schnetler, Fuglebakken 14, Stevnstrup 8670 Langå	06-467282

Redaktion, Sv Sønnichsen, Agernvej 115, 8330 Beder 06-937113